

11e JAARGANG

NUMMER 6

JUNI 1975

DAAD
EN
GEDACHTE

**orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd**

DE DAAD
EN
DE GEDACHTEN

DAAD EN GEDACHTEN

+++++
+ BIJ ELKE BIJZONDERE HANDELING GAAT +
+ HET DENKEN AAN HET DOEN VOORAF. +
+ BIJ HET HANDELEN VAN KLASSEN OF +
+ MASSA'S BLIJKT DE BETEKENIS VAN +
+ HET HANDELEN PAS ACHTERAF. HIER +
+ GAAT DE DAAD VOORAF AAN HET BE- +
+ GRIP. +
+++++

van de volgorde der handelingen
blijkt de volgorde der gedachten

DAAD EN GEDACHTE

Orgaan gewijd aan de problemen
van de zelfstandige arbeidersstrijd

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

De uitgave zal worden bekostigd uit VRIJWILLIGE bijdragen

Red. en adm.: Corn. Outshoornstraat 1', Amsterdam-W

Postgiro 307695

DE ACTIE IN DE KRISTALFABRIEK

V A L - S A I N T - L A M B E R T

E E N B E L G I S C H E A F F A I R E - L I P

Sedert einde januari/begin februari van dit jaar is even ten zuiden van Luik de Belgische kristalfabriek V a l - S a i n t - L a m b e r t door de arbeiders bezet. Waarmee men in dit geval heeft te maken kan om diverse redenen een Belgische affaire-Lip worden genoemd. De punten van overeenkomst dringen zich als het ware vanzelf op:

- Net als het geval was bij de horlogefabriek Lip in de Franse stad Besançon is de actie op touw gezet om een dreigende bedrijfssluiting te verhinderen;

- Evenals bij de horlogefabriek van Lip hebben de arbeiders van het bezette kristalbedrijf in Wallonië zélf de produktie ter hand genomen om de als gevolg van de actie ontstane financiële problemen te kunnen oplossen;

- Precies eender als bij Lip wordt de hele actie krachtig gesteund door de beide Belgische vakcentralen;

- Tenslotte, laatste punt van overeenkomst met het Franse voorbeeld: de christelijke, d.w.z. katholieke centrale toont zich niet alleen actiever maar ook in tal van opzichten radikaler dan het Algemeen Belgisch Vakverbond, dat nauwe relaties met de Belgische Socialistische Partij onderhoudt.

Er is tussen de - op het moment dat wij half mei deze regels schrijven nog steeds aan de gang zijnde - bezetting van Val-Saint-Lambert en de bezetting van de horlogefabriek Lip in Frankrijk ook een opmerkelijk verschil: in Besançon startte de bezetting als een volkomen spontane actie van onder op waar de vakbeweging zich naderhand achter heeft gesteld. Bij Val-Saint-Lambert is het anders gegaan. Daar hebben de bonden van het begin af aan tot de bezetting opgeroepen. Aan de hand van informaties die wij ter plaatse hebben ingewonnen, kunnen wij ons niet aan de indruk onttrekken, dat niettemin ook hier de Belgische vakbeweging in aanzienlijke mate in een dwangpositie heeft verkeerd.

Deze dwang waarvan wij spreken is duidelijk een tweeledige geweest. Men

zou kunnen spreken van een dwingende noodzaak in het algemeen en een dwingende noodzaak in dit bijzondere geval.

De algemene noodzaak vloeide voort uit de, juist de laatste tijd, alsmaar breder en dieper wordende kloof tussen de Belgische vakbeweging en de arbeidersklasse, waarvan de symptomen zich bij allerlei conflicten hebben voorgedaan. Nog niet eens zo heel lang geleden heeft de Belgische vakbeweging de wilde stakers van de glasfabriek Glaverbel-Mol volledig in hun sop laten gaarkoken. Juist omdat het hier andermaal om een actie van glasbewerkers ging konden de bonden moeilijk in een dergelijke houding volharden zonder ernstig afbreuk te doen aan de zo langzamerhand toch al ernstig gedeukte vakbondsreputatie.

Wat de bijzondere of wel speciale reden was om het bij Val-Saint-Lambert weer eens over een andere boeg te gooien: uit gesprekken met mensen van de fabriek is ons gebleken, dat er iets broeide in het bedrijf, dat het personeel vastbesloten was de dreigende sluiting niet zonder meer te accepteren.

Met andere woorden: het optreden van de bonden bij de bezetting van de kristalfabriek valt enerzijds te verklaren uit hun wens de vakbewegingsmythe op te vijzelen, anderzijds uit hun streven om - net als in het geval van de ENKA-bezetting in Breda - een bezetting van onder op door de arbeiders zélf tot iedere prijs vóór te zijn.

Deze indruk wordt nog versterkt door een detail, dat zich in de loop van de actie heeft voorgedaan en waarvan wij de bijzonderheden uit de mond van de direkt-betrokkenen hebben opgetekend. De toedracht kan als volgt worden naverteld en beschreven:

Er werken bij Val-Saint-Lambert heel wat jonge arbeiders. De geestdriftige oproepen van de bonden wekten juist bij hen in de aanvang grote weerklank. Zij hoorden de kaderleden over het grote voorbeeld van de Lip-arbeiders spreken en zij hoorden ook hoe de vertrouwenslieden en bestuurders de mond vol hadden over arbeiderszelfbestuur, eigen verantwoordelijkheid, enzovoorts, enzovoorts. Na enige tijd echter voelden de jonge arbeiders zich met de gang van zaken in de bezette fabriek toch niet helemaal en onverdeeld gelukkig. Het was hun klacht, dat de vertrouwensmannen van de bonden weliswaar over "zelf doen" en "zelfbestuur" spraken, maar in werkelijkheid niet de arbeiders in de bezette fabriek beslisten over de gang van zaken, maar dat het het door de bonden geformeerde stakingscomité was dat zonder ruggespraak de dienst uitmaakte. Kortom: er ontstond bij de jonge arbeiders van Val-Saint-Lambert een soortgelijk "kregelig" gevoel als de arbeiders van de Upper Clyde Shipyards hebben ervaren toen daar tijdens de beroemde "work-in" een paar shopstewards alles maar op hun eigen houtje bedisselden.

Op een gegeven moment hebben op de bezette Waalse kristalfabriek de jonge arbeiders de hoofden bij elkaar gestoken. Dat het juist de jonge arbeiders waren zal wel geen mens verbazen. Juist onder hen leeft de vakbondstraditie in veel geringer mate dan onder de ouderen, die om diverse redenen maar al te dikwijls nog zeer emotioneel aan de vakbeweging zijn gebonden. Hoe het zij: de jongeren besloten bij de vakbondsvertegenwoordigers en het actie-comité hun klachten en wensen kenbaar te maken.

Aanvankelijk wilden de actieleiders in het geheel niet naar deze jongeren luisteren. Onder hun druk echter hebben zij die houding laten varen met het gevolg, dat op een gegeven moment de jonge arbeiders in de kantine van het bedrijf tegenover de vakbondsmensen stonden. Van de kant van de vertrouwenslieden is toen niets onbeproefd gelaten om de jongeren te intimideren.

De stakingsleiding nam een houding aan van: "Nou wat willen jullie nu eigenlijk?" En van: "Formuleer nu eens exact jullie eisen!"

Bij die gelegenheid bleek het, dat de jongeren daartoe eigenlijk maar slecht in staat waren. Ze waren, zo werd duidelijk, van onbehagen vervuld, maar van de oorzaak van dat onbehagen en van de wijze waarop het zou kunnen worden weggenomen hadden zij zelf gedeeltelijk maar zeer vage voorstellingen, die ze dan bovendien nog maar moeilijk onder woorden konden brengen.

De jongeren in de kantine hadden één uit hun midden tot hun woordvoerder gekozen. Wij hebben met die woordvoerder later contact gehad. Daarbij konden wij vaststellen dat het om een volslagen a-politieke jongen ging. Hij behoorde niet tot een van de trotskistische of maoïstische groepjes, die zich natuurlijk ook in dit geval op de actie hadden geworpen. Hij was volslagen gespeend van wat men zou kunnen noemen "ideeën over de klassenstrijd". Maar hij had zich altijd een jongen getoond, die niet bang was om wat terug te zeggen tegen de bazen, een jongen, die een goed kameraad gebleken was en een betrouwbare collega. Het was, zo konden we vaststellen, ook een jongen, die in de bonden geen vertrouwen had en over dat soort organisaties de opvatting huldigde van: ze belazeren je toch!

In de kantine, hij gaf het zelf toe, slaagde hij er maar zeer gebrekkig in, dat wat de jonge arbeiders nu eigenlijk bezielde, onder woorden te brengen. Gevolg: het protest van de jonge arbeiders haalde nauwelijks iets uit en er kwam absoluut geen verandering in wat de gedelegeerden van de bonden met een groot woord "arbeiderszelfbestuur" noemden, wat in werkelijkheid echter vakbondsbeheer wás.

Waarin binnen de kortste keren wél verandering kwam, dat was in de positie van de jonge woordvoerder zélf. Toen wij hem spraken was hij niet meer betrokken bij de bezetting. Hij was de laan uitgestuurd onder allerlei voorwaarden en zelfs onder beschuldigingen als zou hij zich van de door de arbeiders vervaardigde glasprodukten een aantal ten eigen bate hebben toegeëigend. Hij vertelde ons, dat hij dat nogal lakoniek opnam. "Avec eux, c'est comme ça!" ("Zo gaat het nu eenmaal met die heren!") Hij wilde geen solidariteitsberoep op zijn collega's doen, omdat hij niet wilde, dat de gezamenlijke actie voor het behoud van de werkgelegenheid daardoor doorkruist zou worden. Het hele voorval werpt, zo geloven wij, een bijzonder fel licht op de werkelijke betekenis van de hele actie. Zij speelt zich af binnen nauwkeurig afgebakende grenzen.

Dat er binnen die grenzen allerlei ontwikkelingen mogelijk zijn en dat die ontwikkelingen niet altijd door de vakbeweging in de hand kunnen worden gehouden en soms ook helemaal niet door haar worden voorzien, dat is eveneens een onmiskenbaar feit. Een van de betrokkenen vertelde ons, dat de vertrouwenslieden van de bonden in de fabriek Val-Saint-Lambert, zelf ook arbeider, soms er opeens blijk van gaven toch méér arbeider dan vakbondsman te zijn. Als zij bijvoorbeeld de hen van bovenaf ingepompte lesjes met termen als "arbeiderszelfbeheer" in de fabriek doorgaven, dan gebeurde het wel, dat ook zij plotseling, al pratende in de war raakten omdat zij openlijk moesten constateren en toegeven, dat de mooie praatjes niet klopten met datgene wat in feite door de bonden in de fabriek van Val-Saint-Lambert werd gedaan. Dat is natuurlijk iets, waar de vakbeweging zich niet tegen kan wapenen. Dat soort feiten hebben zich in de horlogefabriek van Lip ook bij herhaling voorgedaan en zij hebben er dáár in Besançon bijvoorbeeld toe geleid, dat de gedelegeerden in het bedrijf toch feitelijk iets ánders deden dan de bonden - en zeker de centrales - van hen hadden verwacht. Voor de vakbewe-

ging, dat bewijst de gang van zaken bij Val-Saint-Lambert opnieuw - blijft het "arbeiderszelfbeheer" spelen een uiterst riskante zaak, omdat arbeiders nu eenmaal geneigd zijn van het spelletje ernst te maken. Zodra dat gebeurt loopt het zaakje uit de hand. Bij Val-Saint-Lambert is het daar weliswaar niet toe gekomen, maar de tendens openbaart zich voortdurend.

Wellicht zullen enkele lezers ons verwijten, dat wij tot dusver van de actie bij Val-Saint-Lambert eigenlijk alleen maar "negatieve kanten" hebben opgesomd. Een dergelijk verwijt zou een miskenning van onze werkelijke bedoelingen inhouden. Wat wij hierboven hebben geschetst is noch "negatief", noch "positief". Het is slechts een poging uit de hele gang van zaken datgene naar voren te halen wat het wezenlijke karakter van de actie zoals die nu eenmaal gevoerd wordt het beste duidelijk kan maken. Niet meer, maar ook niet minder.

Belgische kranten als het Luikse dagblad "La Cité" hebben er geen twijfel over laten bestaan, dat de bezetting en de eigen produktie bij de arbeiders groot enthousiasme heeft gewekt en dat er in hun midden een ándere mentaliteit is ontstaan en dat er een geest in de fabriek is gevaren zoals zij nog niet eerder hebben beleefd. De arbeiders zélf, zo schreven de Belgische kranten, hebben een produktie gehaald, die de normale produktie van het bedrijf verre heeft overtroffen.

Wij twijfelen aan dat alles niet in het minst. Hoewel de produktiecijfers die ons de arbeiders zelf in een later tijdstip hebben opgegeven wat bescheidener zijn dan de cijfers die de kranten in het begin hebben gepubliceerd (de kranten spraken van een grotere produktie, de arbeiders over 80% van de voormalige produktie) is het bij gesprekken met de bezetters volkomen duidelijk, dat zij het gevoel hebben dat er voor hen een nieuw leven is begonnen. Zélf de bezetting zoals de bonden die georganiseerd hebben, is voor de arbeiders een kolossale belevenis. Dat alles is niet in strijd met wat wij hier boven schilderden, het vormt er juist de verklaring voor. Het is de oorzaak voor het uit de hand lopen van dat soort acties. De vakbeweging weet het, net zo goed als wie ook en moet niettemin tóch met dit soort dingen van start gaan. En eenmaal op weg weet niemand waarheen het zal voeren: de vakbeweging niet, de arbeiders niet, en wij evenmin. Zal de vakbeweging haar greep op de ontwikkeling behouden óf zullen tegen haar bedoeling in de arbeiders hun stempel op de gang van zaken gaan drukken? Zal de regering ingrijpen of naar een compromis-oplossing streven? Dat zijn allemaal vragen die onbeantwoord blijven. Het hangt van tientallen factoren af en juist daarom is het van betekenis de gebeurtenissen op de voet te blijven volgen.

Tot dusver gaat de eigen produktie van de arbeiders onverdroten voort. Het zijn kristallen siervoorwerpen, die in de fabriek Val-Saint-Lambert worden gemaakt en de verkoop geschiedt ten dele (net als bij Lip in Besançon destijds) aan nieuwsgierigen die in het bezette bedrijf een kijkje komen nemen en voor de rest via de bestaande verkoopkanalen van de fabriek onder supervisie van de vakbonden. Over prijzen, over de manier waarop grondstoffen worden betrokken (en betaald) weten we praktisch niets. Het zijn de bonden die dat regelen. Wat deze kant van de zaak betreft is de informatie nog schameler dan bij de horlogefabriek van Lip. Dáár werd de produktie ver- richt op basis van een aanwezige grondstofvoorraad. Hoe het daarmee bij Val-Saint-Lambert gesteld is, lees je natuurlijk niet in de kranten, omdat het belang van die informatie door de heren journalisten nauwelijks of in het geheel niet wordt gezien. De vakbonden spreken er ook niet over. Maar juist

dat alles maakt wél duidelijk hoezeer het bij Val-Saint-Lambert zuiver om een actie tot behoud van de werkgelegenheid gaat enerzijds en hoe weinig anderzijds de arbeiders daarbij zélf in de melk te brokkelen hebben. Al diegenen die - zoals sommige groepjes - het al als een soort van begin van een nieuw type produktieverhoudingen zien, vergissen zich. Of misschien vergissen ze zich wel niet en is datgene wat zij onder "nieuwe produktieverhoudingen" verstaan nu net precies deze schijnvertoning daarvan.

Van grote betekenis voor de arbeiders? Inderdaad. Maar dan op een ándere manier dan velen wel veronderstellen of vermoeden. We verwachten daar in een der volgende nummers nog wel meer over te kunnen zeggen.

=====

" E C H A N G E S " , E E N N I E U W I N T E R N A T I O N A A L
I N F O R M A T I E - B U L L E T I N

Enige tijd geleden heeft een kleine groep van kameraden, afkomstig uit Holland, België, Frankrijk en Groot-Brittannië besloten tot de gezamenlijke uitgave van een internationaal informatie-bulletin. De bedoeling daarvan is de lezers zeer in het kort te informeren over belangrijke klasse-acties in diverse landen en over eventueel aldaar verschenen voor hen interessante publikaties. De informatie is summier, maar ieder die de behoefte voelt om meer te weten dan in een paar korte notities in telegramstijl kan worden vermeld, kan de wens kenbaar maken aan het redactie-adres. Hem of haar kan dan uitvoeriger materiaal ter beschikking worden gesteld. Vermeld worden: de korte inhoud van belangwekkende brochures, boeken of eventueel zelfs brieven, met opgave van de taal waarin ze verschenen zijn, de mogelijkheid vertalingen te ontvangen, omvang, prijs, etc. Het gaat daarbij in het algemeen om materiaal, dat de samenstellers van het bulletin van betekenis achten in verband met de ontwikkeling van de zelfstandige arbeidersstrijd en de toekomstige beweging der arbeiders zelf.

Het bulletin zal niet volstrekt regelmatig, maar zoveel mogelijk toch ongeveer eens in de maand verschijnen. Voor Hollandse lezers bedragen de kosten van een abonnement f 5.-. Het redactie-adres is "Echange", p/a H. Simon, 34 Rue St. Sébastien, Paris 75011, France.

Het bulletin verschijnt zowel in de Franse als in de Engelse taal. Bestellingen kunnen zowel in het Frans als in het Engels worden gedaan. Men dient op te geven of men de Franse, dan wel de Engelse uitgave wenst te ontvangen. De inhoud van de beide edities is precies gelijk. De abonnementskosten kunnen eventueel worden overgemaakt op het gironummer van "Daad en Gedachte" onder vermelding van "Voor Echanges" en onder opgave van Franse of Engelse editie.

Het eerste nummer is inmiddels verschenen. De resterende voorraad ervan is uiterst beperkt. Abonnementen kunnen overigens met ieder nummer ingaan. De omvang van het bulletin is vier folio-pagina's.

=====

OVER EEN SPROOKJE VAN ANDERSEN
EN OVER SPROOKJES VAN ANDEREN

Misschien. lezer hebt u ooit wel eens in uw jeugd het verhaal gelezen van de bekende Deense sprookjesverteller Hans Christiaan Andersen, dat "De nieuwe kleren van de keizer" heet. Zo ja, dan zult u zich ongetwijfeld herinneren, dat het speelt in een lang vervlogen tijd, dat er nog keizers waren in China. Aan het hof van één daarvan verschenen op zekere dag twee bedriegers, die zich uitgaven voor kleermakers en die de heerser wijs maakten, dat zij in staat waren een zéér bijzondere stof te weven. Kleren die daaruit gesneden werden namelijk, zouden - evenals trouwens de stof zélf - slechts zichtbaar zijn voor diegenen, die deugden voor het ambt of de functie die ze bekleedden.

De keizer, aldus het verhaal, had er wel oren naar. Hij gaf de bedriegers de voorschotten waar zij om vroegen en liet weefgetouwen ter beschikking stellen. Daarop togen de mannen zogenaamd aan het werk. Toen na verloop van tijd ministers en andere hoogwaardigheidsbekleders eens een kijkje kwamen nemen in de ruimte waar de beide kleermakers ijverig bezig waren, zagen zij slechts lege weefgetouwen voor zich. Maar zij pasten er wel voor op om dat te laten merken. Want dat zou betekend hebben, dat zij ongeschikt waren voor de positie die zij innamen. En dus prezen ze om het hardst de kleuren en de motieven die de twee oplichters hun beschreven. Datzelfde deed ook de keizer, toen hij, door nieuwsgierigheid gedreven, zélf eens op inspectie uitging.

Zo naderde de dag, dat de keizer zijn nieuwe kleren voor het eerst zou dragen en aan zijn volk zou laten zien. Fier stapte hij er mee door zijn residentie en fier hielden twee dienaren de sleep op, die er helemaal niet was. En het volk klapte en juichte en riep, dat de nieuwe kleren van de keizer prachtig waren. Tot op het moment, dat de keizerlijke stoet een klein jongetje passeerde, dat in zijn onschuld uitriep: "Maar de keizer is helemaal naakt!"....

Op deze geschiedenis van Andersen slaat de titel van een boek over de Chinese culturele revolutie, dat "De nieuwe kleren van voorzitter Mao" heet. Het verscheen in Parijs in 1971 en beleefde in 1972 een tweede druk. De auteur, een Belg, verschuilt zich achter het pseudoniem Simon Leys. Wat hij met de door hem gekozen titel heeft willen uitdrukken, laat hij niet in twijfel: de verbaasde uitroep van het jongetje uit het sprookje van Andersen staat op de titelpagina afgedrukt. Wat Leys beoogt is: het doorprikken van de officiële mythes, die de huidige machthebbers in Peking ijverig verbreiden en waarvoor velen - niet in de laatste plaats in het Westen - zich als een knijpmes buigen. Waar Leys tegen te velde trekt, dat is de Chinese ofte-wel de maoïstische *i d e o l o g i e*. Wat hij tot stand heeft gebracht is een van de beste en belangwekkendste boeken die over het onderwerp zijn verschenen.

Dat "De nieuwe kleren van voorzitter Mao" een storm van verontwaardigde protesten uit zou lokken, was te voorzien. Niet anders was het toen in het begin van de jaren '20 de bolsjewistische mythen voor de eerste keer werden doorgeprikt. Er zijn nu eenmaal mensen, die het zo gemakkelijk vinden om in deze wereld met een blinddoek voor te lopen, dat zij zich vreselijk opwinden, zodra iemand hun die blinddoek afrukt. In Nederland, waar het boek

van Leys vreemd genoeg nu pas de aandacht krijgt die het verdient, heeft deze opwinding zich onder meer ontladen in enkele ingezonden stukken in het weekblad "Vrij Nederland" en in een wat groter artikel in "De Groene Amsterdammer" van 7 mei j.l. Het is vooral met het laatste stuk, dat we ons hier willen bezighouden, echter niet met alle details ervan.

Het artikel in "De Groene" is geschreven door twee jonge Nederlandse sinologen *) , Ruben Huele en John Kleinen, die kritiek leveren op twee boeken van Simon Leys: zijn "Les habits neufs du président Mao" ("De nieuwe kleren", enz.) en zijn "Ombres chinoises" ("Chinese schimmen"). Het laatstgenoemde boek, dat pas kort geleden verscheen, hebben we nog niet gelezen en laten we om die reden buiten beschouwing. Het is ons te doen om het eerste werk, alsmede om de geschiedenis- en maatschappij-opvatting van de twee critici, zoals die uit hun opvatting valt te distilleren.

In de aanhef van hun beschouwing constateren zij, dat er over het hedendaagse China twee soorten van publikaties verschijnen: "(reis)verhalen die China afschilderen als een land waar modeltoestanden van een arkadische **) intelligentia zouden heersen, als het land waar de nieuwe (socialistische) mens zou zijn geboren" en waar "ten onrechte... westerse ideeën ... ontdaan van hun historische achtergrond van toepassing worden verklaard op de Chinese werkelijkheid". "Aan de andere kant", aldus Huele en Kleinen, "is er een groep van auteurs die hardnekkig volhoudt dat de Chinese maatschappij alleen maar begrepen kan worden door sinologen die op de hoogte zijn met de hele Chinese geschiedenis. En dat standpunt leidt dan weer tot dubieuze beweringen als zou er in China helemaal niets veranderd zijn de laatste vijfentwintig jaar en als zou de Volksrepubliek slechts een moderne voortzetting zijn van het keizerrijk. Zoals sommigen de invloed van de Chinese cultuur ontkennen, wordt door deze lieden de invloed van het socialisme in China volkomen gebagatelliseerd."

Onze eerste opmerking over het stuk van Huele en Kleinen betreft deze inleiding. De manier waarop zij publikaties over China hetzij in de ene, hetzij in de andere categorie onderbrengen vinden wij uitermate simplistisch. Wie slechts deze twee soorten van geschriften onderscheidt, maakt het zich natuurlijk wél erg gemakkelijk, maar wekt bepaald niet de indruk erg zorgvuldig te werk te gaan.

Er zijn heel duidelijk méér soorten van geschriften over China. Er is bijvoorbeeld die hele grote groep van werken, waarin het "socialisme in China" n i e t wordt gebagatelliseerd, maar die niettemin toch niet tot de eerste categorie van Huele en Kleinen kan worden gerekend om de eenvoudige reden, dat de schrijvers ervan geenszins pogen "westerse ideeën van toepassing te verklaren op de Chinese werkelijkheid", maar juist omgekeerd Chinese ideeën toepassen op de werkelijkheid van het Westen. Daarnaast is er een heel andere groep van schrijvers, die bepaald n i e t in een der overige drie kan worden ondergebracht. Tot deze vierde categorie behoort bijvoorbeeld Charles Reeve, die in zijn boekje "De tijger van papier" ***) een knappe

*) Sinoloog: beoefenaar van de Chinese taal en letterkunde en geschiedenis.

**) Arkadisch: idyllisch. Het lijkt ons wat zonderling, dat Huele en Kleinen van een arkadische d.w.z. idyllische intelligentia spreken, inplaats van van arkadische toestanden. We hopen dat de lezer niet óns voor dat stijlbloempje verantwoordelijk stelt.

***) Charles Reeve, "Le tigre de papier", Parijs 1972.

poging heeft ondernomen om het kapitalistisch karakter der huidige Chinese samenleving bloot te leggen. Tot deze vierde categorie behoort ook Simon Leys en tot deze vierde categorie rekenen wij ook onszelf, zónder daarmee te willen beweren, dat we het in alle opzichten met Reeve of Leys eens zouden zijn.

Wij staan n i e t op het standpunt, dat de Chinese maatschappij alleen maar kan worden begrepen door sinologen, die op de hoogte zijn met de hele Chinese geschiedenis. Integendeel, wij zijn juist van mening, dat inzicht in de maatschappij - zowel inzicht in de maatschappij in het algemeen als inzicht in de Chinese maatschappij, dat langs die weg is verkregen - de sleutel vormt voor een begrip van de Chinese geschiedenis.

Wij beweren niet, dat er de laatste 25 jaar in China niets veranderd zou zijn en wij beschouwen de Chinese Volksrepubliek allerm minst als een moderne voortzetting van het keizerrijk. Wij zijn van mening, dat de Volksrepubliek China iedere band met het keizerrijk definitief heeft doorgesneden en dat de veranderingen die zich de laatste kwarteeuw in China hebben voltrokken moeilijk kunnen worden overschat en dat de vooruitgang in dat land met zevenmijlslaarzen is voortgeschreden. Alleen is het volgens ons zó, dat die veranderingen en die kolossale vooruitgang met s o c i a l i s m e niets te maken hebben.

Er is nóg iets, dat wij hier in alle duidelijkheid willen vaststellen, omdat Huele en Kleinen er ons toe dwingen. Zij hanteren namelijk de door ons om het zacht uit te drukken, niet erg bewonderde methode, om bij hun kritiek op Simon Leys meteen maar even - en dan op weinig zakelijke wijze - van leer te trekken tegen Leopold de Buch en Tamar (van "Vrij Nederland") die, zoals Huele en Kleinen zich, in navolging trouwens van Tamar zelf, uitdrukken: zich hebben gekant tegen de "Mao-lobby". Volgens Huele en Kleinen hebben Tamar en De Buch zich gretig op Simon Leys beroepen, omdat niemand beter dan juist deze sinoloog voor "hun Grote Gelijk" kon zorgen. De juistheid van die bewering trekken wij sterk in twijfel en wij laten haar geheel voor rekening van Huele en Kleinen. Maar om hun bij voorbaat de mogelijkheid te ontnemen ons met een dergelijk trucje verdacht te maken, zij er hun hier nadrukkelijk op gewezen, dat wij met De Buch en Tamar niets gemeen hebben en dat wij onze eigen opvattingen al in 1967 in "Daad en Gedachte" hebben gepubliceerd, dus lang vóórd at Leys "Les habits neufs du président Mao" het licht zag. Wij hebben ons na de verschijning van zijn eerste boek nog nimmer op hem beroepen om zoiets als "zie je wel" te roepen; wij hebben ons zelfs nog nooit op hem beroepen, zomin als we ons ooit op Reeve beroepen hebben, die dichterbij ons staat dan Leys en wiens - geringe - verschillen met ons elders liggen dan Reeve zélf in zijn boekje veronderstelt. Met Reeve verbindt ons een gelijke denkwereld en onderzoekmethode. Van Simon Leys verschillen wij juist op dat punt van de methode en wij zijn ook van mening dat de maatschappelijke achtergrond der verschijnselen bij hem teveel in de mist verdwijnt. Dat neemt niet weg, dat naar onze overtuiging Simon Leys' boek "De nieuwe kleren van voorzitter Mao" torenhoog uitsteekt boven de meeste andere boeken over China en dat de kritiek van Huele en Kleinen naar onze smaak kant noch wal raakt. Overigens, alvorens Leopold de Buch en Tamar nu maar te laten voor wat ze zijn - ook de twee schrijvers van het opstel in "De Groene" achten Leys van meer betekenis -, moet ons de opmerking van het hart, dat hoeveel kritiek men ook op De Buch mag hebben - en wij barsten van de kritiek - dat er natuurlijk nooit toe mag leiden hem ongelijk te geven, daar waar hij domweg gelijk hééft. Er is op Tamar en De Buch en zeker

ook op Leys genoeg kritiek te oefenen, menen wij. Maar dan een totaal andé-re kritiek dan er door Huele en Kleinen is geleverd.

"In 'Les habits neufs'", zo schrijven deze beide sinologen, "verdedigt Leys de stelling dat Mao helemaal niet de revolutionair is die iedereen denkt dat hij is."

Aldus geformuleerd - losgemaakt van elk verband met de tekst - is dat ónze stelling ook. Wij bedoelen er mee, dat vrijwel iedereen Mao-Tse-toeng voor een exponent van de proletarische revolutie houdt, terwijl hij in werkelijkheid een exponent van de burgerlijke revolutie is. Dat Leys dat ook bedoelt zouden wij niet willen beweren. Hem ontgaat geloven wij, zo goed als aan Huele en Kleinen, het verschil tussen de proletarische en de burgerlijke omwenteling. Maar juist, uitgaande van dat verschil zou men de stelling van Leys moeten analyseren en zich daarbij afvragen, wat of hij wél en wat of hij niet gezien heeft, onder de vaststelling natuurlijk dat hij in ieder geval méér gezien heeft dan iedereen, die blindemannetje verkiest te spelen ofwel gemakshalve maar blijft vasthouden aan de traditionele sprookjes die omtrent Mao opgeld doen.

Van een dergelijke analyse is bij Huele en Kleinen niet de minste sprake. Zélf s onderwerpen zij de stelling van Leys niet eens aan kritiek. Zij vermelden haar slechts. Aldus doende wekken zij de indruk, dat zij haar eigenlijk te belachelijk vinden om ook maar over te praten. Dát wekt dan op zijn beurt de indruk, dat Huele en Kleinen van de vraagstukken, die mét deze stelling onmiddellijk aan de orde worden gesteld, niet de minste kaas hebben gegeten.

Die indruk wordt door hetgeen men luttele regels verder in hun opstel leest niet weinig bevestigd. Zij delen daar - alweer zonder enige bestrijding of weerlegging - mee, dat volgens Leys, de "Grote Proletarische Culturele Revolutie"... "slechts het pridikaat 'revolutionair' ontleent aan haar naam en met cultuur alleen maar een taktisch voorwendsel gemeen heeft' en dat zij - volgens Leys - "een strijd om de macht aan de top was, gevoerd tussen een handjevol individuen achter het rookgordijn van een fiktieve massabeweging".

Huele en Kleinen vinden een dergelijke zienswijze kennelijk te dwaas om er zich serieus mee bezig te houden. Wij denken daar totaal anders over. Wij zijn het met Leys gedeeltelijk eens en gedeeltelijk oneens. Naar onze opvatting was de zogenaamde proletarische culturele revolutie in China allerm minst proletarisch en allerm minst een revolutie. Wat dat betreft staan wij volledig aan de kant van Leys. Het is om deze reden niet zo gek om haar een strijd om de macht aan de top te noemen, ware het niet dat met een dergelijke (formeel niet onjuiste) karakterisering totaal niets wordt verklaard.

Voor ons was de zogenaamde culturele revolutie een verbitterde strijd tussen de partijbureaucratie enerzijds, de opkomende "nieuwe klasse" der managers aan de andere kant. In die strijd heeft de partij de massa's gemobiliseerd en op een gegeven moment ook weer gedemobiliseerd. Dat houdt wél in dat het bij dit alles niet om een zelfstandige strijd van de massa's om haar eigen belangen ging, maar het betekent óók, dat het daarom ónjuist is om, zoals Leys doet, van een fiktieve massabeweging te spreken. Een massa houdt natuurlijk niet op een massa te zijn door het blote feit, dat zij gemanipuleerd wordt! Daar ligt derhalve ons verschil met Leys. De vraag waarom heel wat draait natuurlijk, luidt, hoe het mogelijk was dat de massa zich manipuleren liet! Het antwoord daarop moet in de heersende ideologie gezocht worden en de eerste voorwaarde is daarbij vanzelfsprekend, dat men die ideo-

logie als een ideologie herkent. Aan die allereerste voorwaarde nu, voldoet Leys wél.

Hoe het in dat opzicht gesteld is met zijn twee "critici" in "De Groene" moge blijken uit het volgende:

"In de 'Far Eastern Economic Review' van 17 januari 1975", zo delen Huele en Kleinen mee,

"geeft Leys op dezelfde wijze zijn visie op de anti-Lin Piao, anti-Confucius campagne, die voor hem het zoveelste bewijs is van de 'gekodeerde taal, waarin woorden zelden betekenen wat ze zeggen zodat analitici zich een weg moeten banen door wat in werkelijkheid een woud van symbolen is.' Hij herhaalt wat hij al eerder zei: 'Alle massa-bewegingen, met welk voorwendsel ze ook mogen zijn begonnen, hebben slechts te maken met de machtsstrijd die onophoudelijk aan de top woedt... De strijd om de macht is het centrale en permanente kenmerk van Peking'. Soortgelijke opvattingen maken het de lezer buitengewoon moeilijk ook maar iets te begrijpen van wat zich achter de schermen van die machtsstrijd heeft afgespeeld. Wat in feite niet meer dan een gevolg is van een op grote schaal gevoerde massabeweging wordt als oorzaak gezien. Daarmee dreigt geschiedenis te worden gereduceerd tot een reeks zinloze anekdotes..."

Het bewuste artikel van Leys in de "Far Eastern Economic Review" van 17 januari kennen wij niet. In hoeverre hij daarin een poging doet om de geheimtaal van Peking te "dekoderen" is ons onbekend. Huele en Kleinen zwijgen er over. Bij hen gaat het kennelijk niet om de vraag of Leys de geheimtaal van Peking al dan niet juist ontcijferd heeft, maar om het feit, dát hij "een woud van symbolen" waarneemt. Maar juist daarin ligt voor ons de verdienste van Simon Leys.

Toen wij in de herfst van 1974 (dus ver vóór Leys) ons met het tiende partijcongres en met de zowel tegen Lin Piao als tegen Confucius gerichte campagne bezig hielden ****), toen hebben ook wij er op gewezen, dat de gebezigde woorden een andere betekenis hadden dan men op het eerste gezicht zou veronderstellen en dat bijvoorbeeld - net als destijds in Rusland in de dagen dat Molotof in staat van beschuldiging werd gesteld - een etiket als "anti-partij-groep" nu net precies op de verdedigers der traditionele partij werd geplakt. Wij ondernamen daarbij een poging om het verschijnsel te verklaren en kwamen - heel kort samengevat - tot de, uitvoerig gemotiveerde, konklusie, dat het ook bij het konflikt met Lin Piao om een strijd tussen de partij en de nieuwe heersende klasse ging en dat de "spraakverwarring" een onvermijdelijk gevolg was van de heersende ideologie, met de functie de massa's ten tweeden male voor die strijd te mobiliseren.

Huele en Kleinen zien het net omgekeerd. Van de strijd tussen partij en nieuwe managersklasse (door Simon Leys op onvoldoende wijze als "machtsstrijd" gekarakteriseerd) zien zij niets. Zij begrijpen al evenmin, dat het bestaan van die nieuwe klasse voortspruit uit de op loonarbeid gebaseerde produktieverhoudingen. Niet uit deze maatschappelijke verhoudingen verklaren zij de gebeurtenissen op het Chinese toneel om dan van daaruit Simon Leys te critiseren op grond van het feit, dat hij tot die verhoudingen niet

****) Het desbetreffende opstel is opgenomen als aanhang in de bij ons verschenen brochure: "Stellingen over de Chinese revolutie".

afdaalt. Nee, Huele en Kleinen baseren zich op niets anders dan op de officiële Chinese ideologie. Maar juist een dergelijk ideologisch uitgangspunt en juist een dergelijke ideologische beschouwingwijze maakt van de geschiedenis niet meer dan een reeks van sprookjes (anekdotes, zeggen zij).

Iedere op uitbuiting gebaseerde klassenheerschappij rechtvaardigt zichzelf met behulp van een ideologie. Vandaar dat er naast de burgerlijke ideologie zoals die in het Westen wordt aangetroffen ook een bolsjewistische en een maoïstische ideologie bestaat, Huele en Kleinen zien dat niet, door dat ze het ware karakter der Chinese maatschappelijke verhoudingen miskennen en de opvatting dat er in China zoiets als staatskapitalisme zou bestaan (volstrekt niet alleen door de "situationisten" aangehangen, gelijk zij schijnen te geloven!) verre van zich werpen. Dit laatste ziet Simon Leys al evenmin. Daar ligt, menen wij, de reden dat hij halverwege in zijn analyse blijft steken. Maar hij heeft in elk geval begrepen (ook al houdt hij zich dan ook niet bezig met de samenhang tussen ideologieën en produktieverhoudingen) dat de officiële lezingen omtrent China de werkelijkheid versluieren. Hij "waagt het" - deze uitdrukking is natuurlijk van de geschokte Huele en Kleinen - om wat de anderen opdissen als een sprookje te ontmaskeren. Dat is al heel wat als men het vergelijkt met Huele en Kleinen, die aan dat soort sprookjes van de anderen eerbiedig blijven geloven en die vanuit hun luchtkasteeltje in sprookjesland Simon Leys, nee, niet pogen te kritiseren, maar verdacht pogen te maken.

Buiten die ene zin over de "zinloze anekdotes", die naar wij vaststelden al een bijzonder scheve schaats is, komen Huele en Kleinen, voor zover het de opvattingen van Leys over de "kulturele revolutie" betreft, nergens tot ook maar iets wat naar een zakelijke kritiek zweemt. Inplaats daarvan schotelen zij de "Groene"-lezers iets anders voor. Zij besteden er zéér uitvoerig aandacht aan, dat Simon Leys een pseudoniem is (alsof dat er voor de juistheid of onjuistheid van zijn opvattingen ook maar iets toe doet!). Vervolgens gaan zij zich te buiten aan speculaties omtrent de "diepere" betekenis van zijn pseudoniem, speculaties waarbij wij ons afvragen of die van henzelf stammen dan wel dat zij ze bij een ander - de een of andere Franse Sinooloog - hebben aangetroffen en gretig hebben opgepikt omdat ze leken te passen bij hún interpretaties van Leys' geschriften.

Wat Huele en Kleinen niet doen - maar wat een zekere Lucas Vereertbrugghen in "Vrij Nederland" wél heeft gedaan - is Leys van "sympathieën voor Moskou" beschuldigen. Tegen een dergelijke beschuldiging is in datzelfde "Vrij Nederland" al met klem geprotesteerd door de Nederlandse diplomaat Fokkema, die zelf een boekje over de "kulturele revolutie" heeft gepubliceerd. Fokkema merkte op, dat uit "Ombres chinoises" de onjuistheid van de beschuldiging overduidelijk bleek en dat Vereertbrugghen beter moest lezen. Dat laatste had Fokkema beter weg kunnen laten, want de heer Vereertbrugghen had zélf al te kennen gegeven, dat hij "wel wat beters te doen had dan hele dagen in Chinese boekjes te neuzen" (V.N., 26-4-'75, pag. 20). Overigens: dat Leys allerminst soortgelijke standpunten verkondigt als men in Moskou huldigt, dat blijkt uit zijn eerste boek, "De nieuwe kleren van voorzitter Mao" ook reeds.

Huele en Kleinen echter doen iets anders. Ze konstrueren geen verbinding tussen Leys en Moskou, maar tussen Leys en de situationisten, een stroming die opvattingen verkondigt die op het eerste gezicht soms op de onze lijken, in wezen daar ver van af staan. Ze konstrueren die verbinding niet direkt, maar indirekt, over de omweg via Leys' vriend René Viénet. Of

die inderdaad situationist is weten we niet. Evenmin weten we of de inhoud van "Ombres chinoises" er aanleiding toe geeft om Leys van situationisme te verdenken. Zijn eerste boek doet dat echter niet.

Als Huele en Kleinen aan Leys verwijten dat hij een morele kritiek op het maoïsme heeft, dan moet worden vastgesteld dat uit "Les habits neufs" alweer het volstrekke tegendeel blijkt.

Leys is bij zijn analyses, naar onze mening, een heel eind op weg. Als hij bijvoorbeeld schrijft, dat "de propaganda (van Peking en andere sprookjesvertellers) de werkelijk in China bestaande klassenstrijd tussen onderdrukkers en onderdrukten, tussen de massa en de bureaucratie" poogt te vervangen door een zogenaamde "strijd tussen het proletariaat en de bourgeoisie", dan moet worden opgemerkt, dat hij gelijk heeft, dat er in China een klassenstrijd bestaat tussen onderdrukkers en onderdrukten. De aard daarvan is gecompliceerder evenwel dan door hem wordt aangegeven. Tussen de massa's en de bureaucratie bestaat er een tegenstelling, doordat de bureaucratie het beheer voert over de produktiemiddelen. Achter die tegenstelling doemt echter een nieuwe tegenstelling op - de klassentegenstelling van morgen - aangezien de managersklasse aan de partijbureaucratie de zeggenschap over het produktie-apparaat zoekt te betwisten. Heden gaat het ten dele nóg tussen de arbeiders en de partij; morgen zal het tussen de arbeiders en de nieuwe managersklasse gaan. Vandaag staan de arbeiders tegenover de oorspronkelijke vorm van het staatskapitalisme, morgen zullen zij tegenover een andere en nieuwe vorm van staatskapitalisme staan, zal een nieuwe verhouding tussen arbeiders en kapitaal in de plaats treden van de huidige.

Wat de partij nu doet is dit (en Leys ziet er iets van, maar lang niet scherp genoeg) dat zij bij de massa steun zoekt te vinden tegen de managers, door het te doen voorkomen (iets anders laat haar ideologie niet toe) alsof de opkomende nieuwe managersklasse i d e n t i e k is aan de bourgeoisie uit het verleden (die er wel was in China, maar niet in staat was haar produktiewijze volledig te doen zegevieren). Leys heeft dus gelijk indien hij de partij ervan beschuldigt het werkelijke karakter en de werkelijke inhoud van de klassenstrijd volledig te vertroebelen en te maskeren. Leys heeft gelijk als hij (min of meer) betoogt dat de partij aan een machtsstrijd tussen haar en de managers (die hij nauwelijks noemt en die hij veel te weinig als een sociale kategorie beschouwt) het etiket van een zogenaamde klassenstrijd opplakt. De partij probeert twee vliegen in één klap te slaan: zij is er op uit als huidige beheerster van de produktie, wat haar tot de vijand van de arbeiders maakt, tegelijkertijd de arbeiders op haar concurrente af te sturen en daarbij haar eigen tegenstelling tot de massa's te versluieren door zich in deze strijd als de exponente van de massa's voor te doen, wat zij geenszins is. En juist uit deze situatie spruit de geheimtaal voort, die Leys als geheimtaal heeft herkend, maar die hij ons inziens onvoldoende verstaat. Om deze Chinese geheimtaal te begrijpen moet men, net als om de Russische geheimtaal te verstaan, heel iets anders verstaan dan Chinees of Russisch. De sleutel tot deze geheimtaal is te vinden in de eigenaardigheden van het staatskapitalisme, van een kapitalisme dat net als het westerse op de loonarbeid is gebaseerd, maar waarin de meerwaardestroom een geheel andere bedding volgt.

Vanzelfsprekend ligt niet hier de reden, dat Huele en Kleinen, die zélf het staatskapitalisme voor zoiets als socialisme verslijten, tot Leys het (door hen niet bewezen) verwijt richten, dat hij een "te gering vermogen" zou hebben "om de werkelijke problemen waarmee China is gekonfronteerd on-

der ogen te zien". Nee, zij uiten hun verwijt, omdat Leys zich net als het kleine kind in het sprookje van Andersen gedraagt. Want voor Huele en Kleinen zijn de "werkelijke" problemen van China, die waarvan in de sprookjes wordt verhaald, die de werkelijkheid precies op haar kop zetten.

Als iemand ons zou vragen, waarom wij dit alles zo uitvoerig behandelen in een blad, dat aan de problemen van de zelfstandige arbeidersstrijd is gewijd, dan is het antwoord heel eenvoudig. Wij doen dat niet omdat wij er zo'n grote behoefte aan hebben de degen met sinologen te kruisen, doch alleen maar, omdat wij de sprookjes van Mao en over Mao een dodelijk gevaar achten voor de zelfstandige beweging van de arbeiders.

=====

In bovenstaand artikel zijn enkele van onze opvattingen over het moderne China en over de Chinese revolutie vervat. Voor een uitvoerige uiteenzetting van onze opvattingen daarover verwijzen wij naar onze brochure:

" S T E L L I N G E N O V E R D E
C H I N E S E R E V O L U T I E "

waarin tevens drie andere kleinere geschriften over Chinese vraagstukken zijn opgenomen, te weten:

- o China's contra-revolutionaire diplomatie.
- o Confucius en de klassenstrijd.
- o Het tiende partijcongres en de gevolgen.

De brochure telt 63 kwarto-pagina's en wordt franco per post toegezonden na storting van f 3,50 op giro-nummer 307695 t.n.v. de penningmeester van de groep "Daad en Gedachte", Amsterdam.

=====

E N K E L E L O S S E B E D E N K I N G E N

IV

In het vorige nummer van "Daad en Gedachte" hebben wij de discussie met onze Belgische vriend terwille van de plaatsruimte moeten afbreken op een punt, dat niet samenviel met zijn laatste opmerking over een bepaald onderwerp. De vragen die hij had gesteld naar aanleiding van de kwestie van de "propaganda" konden wij niet in één keer afhandelen. We gaan er hier vraag voor vraag mee verder.

8a. Propaganda (vervolg).

Jullie schreven in D & G, jrg. 5, nr. 2 (febr. '69), p. 8: "Het is jammer voor de idealisten, maar de strijd van de arbeiders, die alleen maar gaat om zaken die zij als een direkt belang zien, is een veel grotere bedreiging voor het kapitalisme dan de propaganda van welke idealisten ook." Natuurlijk is propaganda op zichzelf ongevaarlijk. Gevaarlijk wordt het pas wanneer gepropageerde ideeën weerklank vinden en in praktijk omgezet worden. Een opmerking die René Riesel in "Internationale Situationiste" (nr. 12, p. 71) maakt aan het adres van I.C.O. kan ook voor jullie gelden. Die opmerking luidt: "De mechanische voorstelling van I.C.O., dat het stakings-

comité automatisch het volmaakt passende antwoord vormt op alle problemen die zich noodzakelijk voordoen, de opvatting die er op neerkomt, dat arbeidersraden vanzelf op het geëigende moment zullen ontstaan, vooral op voorwaarde dat er niet over wordt gesproken, dat alles miskent geheel en al de ervaring van de revoluties van deze eeuw. Die ervaring laat zien, dat de aan zichzelf overgelaten omstandigheden al evenzeer geëigend zijn om de raden te doen verdwijnen of wel het mogelijk maken dat ze worden ingepalmd en veroverd, dan ze te doen ontstaan."

ONS COMMENTAAR

Onze Belgische vriend spreekt van gepropageerde ideeën, die weerklank vinden en in praktijk worden omgezet. Waar iets dergelijks ook van toepassing moge zijn, naar onze overtuiging in ieder geval n i e t op de klassenstrijd en op de geschiedenis. De klassenstrijd - om het even of het nu om de huidige strijd van de arbeiders gaat, dan wel om een vroegere strijd van een ándere klasse - is geen ideeënstrijd, maar een belangenstrijd! Het is niet de socialistische "idee" die de proletarische klassenstrijd doet ontstaan, maar omgekeerd de strijd van de loonarbeiders, die socialistische ideeën wekt en de klassenstrijd van de arbeiders wordt geenszins gevoerd om het socialisme tot stand te brengen, niet gevoerd om de radengedachte te verwezenlijken, enz.

Is er dan, bijvoorbeeld in het begintijdperk van de arbeidersbeweging, geen sprake van socialistische propaganda, die weerklank vindt? Ons antwoord luidt ontkennend, en wel om twee redenen.

In de eerste plaats heeft datgene, wat je in de echte zin des woords socialistische propaganda zou kunnen noemen, dat wil zeggen: propaganda voor een socialistische samenleving, nimmer weerklank gevonden, evenmin trouwens als wat voor soort propaganda voor wat voor soort van "betere" samenleving ook.

In de tweede plaats: het begintijdperk van de arbeidersbeweging wordt helemaal niet gekenmerkt door socialistische propaganda. Marx, om nu maar een bekend voorbeeld te nemen, dat trouwens niet uit het allereerste begintijdperk van de arbeidersbeweging dateert, heeft nooit gezegd: "Proletariërs aller landen verenigt u om het socialisme te verwezenlijken!" Hij zei alleen maar: "Proletariërs aller landen verenigt u!" Akkoord, zul je zeggen, maar die gedachte heeft dan toch maar weerklank gevonden! Mis! Het is precies omgekeerd. Toen deze beroemde woorden uit het Kommunistisch Manifest werden neergeschreven, was dáár waar er ongeveer al een halve eeuw sprake was van een moderne loonarbeidersklasse, de vereniging van de arbeiders al jaren, ja tientallen jaren zelfs, aan de gang. Niet op de kreet: "Arbeiders aller landen verenigt u!" zijn de arbeiders zich gaan verenigen, maar het feit, dat de arbeidersklasse, overal waar ze ontstaan was of bezig was te ontstaan, zich verenigde (zich verenigde om voor haar belangen te strijden) maakte het mogelijk, dat de bewuste kreet werd aangeheven. Niet een bepaalde idee werd omgezet in de praktijk, nee, een bepaalde praktijk weerspiegelde zich in een "idee".

Het zal je opgevallen zijn, dat het in ons voorbeeld gaat om een idee, dat een belang tot uitdrukking brengt. Steeds wanneer dat het geval is, doet zich de schijn voor, dat het idee weerklank vindt. Bij nadere beschouwing blijkt de samenhang tussen idee en praktijk net omgekeerd te zijn dan er veelal wordt gedacht.

Is het socialisme dan niet in het belang van de arbeiders? Nee! voor

zover we niet met een utopie te maken hebben, is het socialisme niet een belang waarvoor gestreden zou moeten worden, maar de uitkomst van een belangenstrijd. Zolang de arbeiders zélf voor hun belangen vechten hoorde je ze niet van socialisme reppen. Denk maar aan de leuzen die de zijdevevers van Lyon aanhieven in 1831, aan dat wat de Silezische wevers wilden toen ze in 1841 in opstand kwamen. En ook de arbeiders onder wie de Engelse bourgeoisie in 1819 te Peterloo een bloedbad liet aanrichten, demonstreerden niet voor het socialisme. Pas nadat intellectuelen ontdekt hadden, dat de belangenstrijd van de arbeiders de motor was die de kapitalistische maatschappij ten grave zou dragen, gingen intellectuelen socialistische propaganda maken. Die intellectuelen interesseerden zich - hoe kon het anders - meer voor het socialisme dan voor de klassenstrijd. Maar de arbeiders bleven naar hun belangen kijken. Er is geen reden om daarover te klagen, al hebben de intellectuelen dat vanzelfsprekend tot op de huidige dag wél gedaan. Overigens is dit verschil tussen ideeënstrijd en belangenstrijd vandaag nog altijd heel duidelijk zichtbaar. Let maar op de kleine politieke groepen van enthousiaste jongeren. Je hoort ze altijd over "de revolutie" praten, veel minder en vaak niet of nauwelijks over de klassenstrijd.

Om naar ideeën en hun (zogenaamde) weerklank terug te keren: ideeën die niet de uitdrukking van een bepaald belang waren zijn in de geschiedenis altijd volledig in de lucht blijven zweven ("hebben zich", zoals Marx het destijds uitdrukte, "altijd hopeloos geblameerd"). "Propaganda" dáárvóór had niet de minste "weerklank". Denk maar aan de propaganda tegen de slavernij! Natuurlijk de "afschaffers" waren in staat veel menselijke verontwaardiging te wekken. Maar ze waren niet in staat de slavernij af te schaffen. Niet het boek van mevrouw Beecher-Stowe heeft een einde gemaakt aan de slavernij, noch de agitatie van Wilberforce, maar de omstandigheid dat de opkomende kapitalistische produktiewijze zich ertegen verzette. Háár organisatie van de arbeid was niet de slavernij, niet de verkoop van arbeiders, maar de loonarbeid: de verkoop van arbeidskracht!

Wat de arbeidersraden betreft: niet uit een gedachte zijn ze ontstaan, niet uit de "radenidee", maar uit de praktijk van de klassenstrijd en nergens anders uit. En daarmee zijn wij dan tot het verwijt van René Riesel gaderd, dat volgens ons de plank volledig mislaat, zowel wat I.C.O. betreft als wat onszelf aangaat.

Terwille van de plaatsruimte wil ik hier maar terzijde laten, dat noch I.C.O., noch wij er "mechanische" opvattingen op na houden. Het desbetreffende verwijt getuigt van een grondig misverstand bij Riesel. Waar we wél op in willen gaan is zijn opmerking over stakingscomité's die (volgens I.C.O. en ook volgens ons, zeg jij) automatisch het volmaakt passende antwoord op alle problemen of de zich werkelijk voordoende situatie zouden zijn. Laat ik je verzekeren, dat noch I.C.O. destijds (zoals je weet bestaat deze Franse groep niet meer) noch wij aan "volmaakt passende antwoorden" geloven. Integendeel: zowel I.C.O. als wij zijn ervan overtuigd dat volmaakt passende antwoorden niet bestaan! En wat moet dat woord "automatisch" daar in die door Riesel neergeschreven zin? Dacht hij dat I.C.O. (of wij) van mening waren dat stakingscomité's of arbeidersraden automatisch (dat wil zeggen: vanzelf) ontstaan? O heden nee! Er gaat wat aan vooraf. Ze ontstaan zelfs moeizaam. Ze ontstaan niet vanzelf, maar ze ontstaan, doordat arbeiders in een gegeven situatie de koppen bij elkaar steken en met elkaar overleggen hoe ze hun belangen het best behartigen kunnen en hoe ze hun strijd of staking het beste organiseren kunnen. Ze ontstaan ook helemaal niet ineens, want aan

de geschiedenis van de "wilde", autonome stakingscomité's is een geschiedenis van vallen en opstaan verbonden, van allerlei pogingen, waarbij aanvankelijk niet-autonome stakingscomité's werden gevormd, die dan altijd een mislukking bleken.

Maar de stakingscomité's ontstaan in geen geval tengevolge van de een of andere invloed of propaganda van buiten af! Ze ontstaan nooit doordat iemand tegen de arbeiders zegt: jullie moeten stakingscomité's vormen. Indien dat al wordt gezegd, gaat het steevast om de vorming van nu juist niet-autonome stakingscomité's.

En wat is dat voor een vreemde interpretatie, dat de stakingscomité's een passend antwoord ergens op zouden zijn? De stakingscomité's zijn helemaal geen antwoord, laat staan een passend! Een stakingscomité is een groep arbeiders, dat samen met de rest van de stakers oplossingen voor bepaalde problemen moet zoeken en dat de ene keer zo'n oplossing wél, de andere keer zo'n oplossing niet zal vinden en dat soms de verkeerde oplossing zal vinden en dan door schade en schande wijs zal worden. Alleen: wat I.C.O. betoogde en wat ook wij betogen is dit, dat wanneer de situatie in een bedrijf of de situatie bij een bepaalde actie of strijd, de arbeiders voor problemen stelt, de betrokkenen, dat wil zeggen: die arbeiders, misschien een min of meer passend antwoord kunnen vinden, buitenstaanders zeker niet. En dit laatste is geen kwestie van de "fraaie gedachte dat arbeidersstrijd zelfstandig zou moeten zijn", nee het gaat hierbij om de keiharde praktijk, dat arbeidersstrijd (in de huidige fase van het kapitalisme) alleen zelfstandig kán zijn. Daarmee wordt de ervaring van alle revoluties van deze eeuw niet miskend, integendeel, dat is juist wat de ervaring uitwijst.

In alle revoluties van deze eeuw (pak weg: van de laatste halve eeuw) zijn de arbeidersraden spontaan gevormd doordat die organisatievorm de enige bleek die geschikt was om de belangen der arbeiders tot uitdrukking te brengen, te behartigen en te waarborgen. Om die reden - vanwege hun praktische betekenis - zijn de arbeidersraden (of de stakingscomité's) altijd weer opnieuw ontstaan. Niet zomaar vanzelf uit of dóór de omstandigheden! Omstandigheden doen niks! Omstandigheden vormen geen raden, arbeiders doen dat! De geschiedenis wordt door mensen gemaakt. Het zijn mensen die handelen.

Maar, zo roept Riesel uit, de arbeidersraden verdwijnen telkens weer. Ja, uiteraard. Wat had hij dan gedacht in hemelsnaam? Dit blijkbaar, dat organisaties, die terwille van bepaalde konkrete belangen worden gevormd op eens maar permanent zouden blijven bestaan om een bepaald idee uit te voeren? Dat is onze opvatting niet. Het is echt een idealistische en naïef-optimistische verwachting, die allesbehalve strookt met de werkelijkheid. Wat wil Riesel eigenlijk? Protest aantekenen tegen die werkelijkheid? Of wil hij soms die arbeidersraden en stakingscomité's gaan beïnvloeden om te voorkomen dat ze weer opgeheven worden, om te voorkomen dat het fout met ze gaat, om te voorkomen dat ze ingekapseld worden of dat "men" ze inpalmt of verovert? Wel, dat laatste, die manipulatie van de raden (desnoods met de beste bedoelingen), dat is nu net precies de inpalming waarover hij praat. Het komt er op neer, dat hij de arbeidersraden om zeep wil helpen omdat hij bang is (of het zo verschrikkelijk vindt) dat ze vaak om zeep worden geholpen. Zijn standpunt wordt hem ingegeven door het feit, dat arbeidersraden vaak anders handelen dan hij (waarom? met welk recht?) vindt dat ze handelen moeten op grond van de een of andere idee. Welnu, juist aan dit voorbeeld van Riesel kun je zien, hoe gevaarlijk ideeën en de propaganda voor ideeën is voor de arbeidersstrijd.